

עמי שטייניץ, אוצר אמנות מוערך, מסתובב כבר חודשים בארץ ומראיין מובטלים. ירוחם, כפר מגדא, נצרת, הכפרים הלא מוכרים בנגב, מאהל האמהות החד הודיות בירושלים, הכבלת אינגבר מה מתפרה במצפה רמון. שטייניץ עובד עם שלמה וזאנה ומירי יהודה על ספר ייחודי, שיודפס במספר מצומצם של עותקים, ויתעד את סיפוריהם של מי שאיבדו את פרנסתם, בעלי מקצועות שונים הבאים מכל שכבות החברה. הספר יסודר על פי האלף-ביתי, כל דף יוקדש למובטל אחר ויעוצב כדף גמרא – הסיפור האישי במרכז וסביבו פרשנויות: כלכליות, פוליטיות, פסיכולוגיות ואחרות.

"כשנגמור את הספר ניתן אותו למובטלים שאצלם ביקרתי" מבטיח שטייניץ. "הם יעינו בו בחודש, אולי גם יזמינו קרובים לקרוא בו, אחר כך הוא יגדוד למקומות אחרים. בסוף אולי נשים אותו בגלריה. אולי לא".

שטייניץ מאמין במסעות ונדודים, בעבודה קהילתית, בתיעוד. הוא פחות מאמין בגלריות – קוביות לבנות המתקשות להכיל תהליכים. לפני שנתיים וחצי סגר את הגלריה המצליחה שלו בנחיה צדק כדי לאוורר הגדרות ולאגד את עצמו. "אחרי עשרים שנה פשוט נמאס לי להדביק דברים על הקיר", הוא מתוודה. "זה התחיל לשעמם אותי, להיות אוטומטי. אבל היתה לכך גם סיבה מבנית – היתה אכזבה מהגלריה ככלי מוזיאולוגי, שבאמת מחסל תהליכים, שמדאדק סר מנים למה שהיה ולא את מה שהיה. הקירות הפכו לבלתי מתאימים ודגשתי שהאוצרות יכולה גם לקום וללכת אל מחוץ לחלל. לוותר על כל מיני דברים, לוותר על הכיסא ולהתחיל מהתחלה. לבנות משה".

אינסטליישן בשיעור תנ"ך

על פי המילון "דבימילים", "אוצר הוא מי שממונה על המוצגים במוזיאון (או במוסד דומה) ואחראי לבחירתם, להחשבתם, לשמירה עליהם ולאופן הצגתם". שטייניץ פועל, כאמור, ללא כל מוסד או חלל. מפגשים עם תושבי המשולש, עבודה בבתי ספר והוצאת ספר זר כרונות השואה של אביו מהווים מבחינתו עשייה אוצרותית לכל דבר. "אמנות היא כלי מאוד פתוח בעוד שאוצרות היא כלי סכמתי וסגור", הוא אומר. "אני חושב שכלים התאורטיים צריכים להיות יותר מגוונים. אוצר לא יכול לשבת בשלושה עשרים שנה ולהגיד שהוא הציג דברים שקודמים בחוץ. הוא צריך לצאת החוצה. זה לא קל. צריך ללמוד ללכת באופן אחר. אבל יש תוצרים ותהליכים שהם אחרים לחלוטין. יש תעודות אישיות הדבר יותר עמוקה ושיממה. זה מסע לכל מיני מקרה ייחודי. להבדיל את הדברים כמו שהם קודם בעצמם. זה לא בשבטיות". "אני עוסק בהטיות המבט לעבר הודיה העלטיסטית-ישראלית על כל המורכבות המסובכת שלה, כשחלק ממנה הוא הסיפור האישי, שכמעט כל אחד כאן נושא איתו והוא משפיע על קריאת המציאות שלו. יש לזה משמעות תרבותית גדולה, שהודסה כלים אחרים מבחינת האוצרות. לאמנות יש אחריות לגבי שאלות של צדק חברתי, של זהות, של ביטוי תרבותי. היא לא יכולה לשרת רק קבוצת כוח צרה".

חינוך הוא אחת מנקודות המוצא. שטייניץ שותף כבר זמן רב לרד עיון בית הספר כקמפוס תרבותי – מרכז שכונתי המקיים דיאלוג עם סביבתו בכלים אמנותיים. "הכוונה היא לשלב את השפה החזותית בהוראה ובקהילה. למשל, הפקת אינסטליישן או סרט וידיאו כחלק מבחינת נושא המנהיגות בשיעור תנ"ך, צילום ותיעוד בשכונה כחלק משיעורי היסטוריה או אזרחות, הכרת התושבים, האוספים שלהם. אפילו בשיעור הנדסה אפשר לצאת החוצה ולראות סימני ריה, זוויות של רחובות. ללמוד לקשר את הדברים ולהפוך את בית הספר למקום שיוסס בשאלות התרבותיות של המקום".

"אני עוסק בהגות המבט לעבר הורה העליונית וישראלית
על כל המורכבות המסובכת שלה, כשחלק ניכר הוא הסיפור האי-
שי, שכמעט כל אחד כאן נושא אותו והוא משפיע על קריאת הבר-
ציאות שלו. יש לזה משמעות תרבותית גדולה, שהורסת כלים
אחרים מבחינת האוצרות, לאמנות יש אתריות לגבי סאלות של
צדק חברתי, של זהות, של ביטוי תרבותי. היא לא יכולה לסדרת רק
קבוצת כוח צרה".

חינוך הוא אחת מנקודות המוצא. שטייניץ שותף כבר זמן רב לר-
עיון בית הספר כקמפוס תרבותי - מרכז שכונתי המקיים דיאלוג עם
סביבתו בכלים אמנותיים. "הכוונה היא לשלב את השפה החזותית
בהוראה ובקהילה. למשל, הפקת אינסטליישן או סרט וידאו כחלק
מבחינת נושא המנהיגות בשיעור תנ"ך, צילום ותייעוד בשכונה
כחלק משיעורי היסטוריה או אזרחות, חברת התושבים, האוספים
שלהם. אפילו בשיעור הנדסה אפשר לצאת החוצה ולראות סימט-
ריה, זוויות של רחובות. ללמוד לקשר את הדברים ולהפוך את בית
הספר למקום שעוסק בשאלות התרבותיות של המקום".

**"אחרי עשרים שנה פשוט נמאס לי להדביק דברים על הקיר. היתה אכזבה
מהגלריה ככלי חזויאולוגי, שמראה רק סימנים לחה שהיה ולא את מה שהיה
הרגשתי שהאוצרות יכולה גם לקום וללכת אל מחוץ לחלל. לבנות חשה"**

הניסיון התחיל לפני שנתיים בבית הספר הרגונון, והשנה הצט-
רפו לפרויקט שני בתי ספר בראשון לציון. שטייניץ שואף להרחיב
את היוזמה לבתי ספר נוספים תוך שילוב אמנים בחיי בית הספר,
דבר שכבר קורה ברגונון - יוצרים מקבלים סטודיו וחלל תצוגה
בשטח בית הספר, ובתמורה מלמדים ומלווים את הילדים והמורים
בעשייה האמנותית.

אנחנו והם זה אנחנו

זירת פעילות נוספת של שטייניץ היא אים אליפחם, שם הוא
מבקר בקביעות מאז אירועי אוקטובר 2000. הוא מתארך אצל אמ-
נים, מתעד את המפגשים במצלמתו הדיגיטלית ומלווה את הגלריה
המקומית. בין השאר כתב מאמר לקטלוג תערוכת קרמיקה בינלאר-
מית שהוצגה שם בחודשים האחרונים ומאמר נוסף לקטלוג תערוכת
"אין האוס", שבמסגרתה אירחו תושבי אים אליפחם את הקהל כבי-
תייהם. הוא אף יצר קשר עם קבוצת אמניות מואדי ערה, חלקן
דתיות, העוסקות באמנות נשית-פלסטינית.

אמנות נשית עומדת גם במרכז הפרויקט "די נשיים", שאצר זו
מעין תיבת מסע נפתחת שיצרו האמניות ורדה גצוב, טובה לוטן-ולי-
זלי רובינקוונדה, הכוללת גם עבודות של אמניות נוספות, יהודיות
וערביות. הקופסה נפתחת לתאים שונים, בדומה לתיבת כלי תפי-

שלח את עלי

אחרי שעמי שטייניץ סגר את הגלריה המצליחה הוא רק הגביר את הפעילות שלו. דרך האמנות הוא מנסה לתת קול למיעוטים מושתקים - מובטלים, פלסטינים, נשים, ניצולי שואה, ילדים. זה מתחיל בבית

צילום: שי בן אפרים

(משמאל) עם אביו צני. "היתה בבית שתיקה כבדה שמספרת המון, והיו גם סיפורים. והיה מספר על היר"

מעמד הבינוני הנמוך ברמת אביב הישנה. "היתה בבית שתיקה כבדה שמספרת המון, והיו גם סיפורים. בעיקר של אמי. והיה מספר על היר. "במהלך השנים קראתי הרבה מאוד ספרות על מלחמת העולם השנייה, אבל תמיד עשיתי הפרדה בין הסיפור האישי הזה לפעילות העכשווית האמנותית. באחרונה הבנתי שאי אפשר לעשות את ההפרדה הזו, צריך להבין את הדברים עד לתחתית החבית שלהם.

היום פשוט כבר אי אפשר לעצור אנשים לפני ההיסטוריה של עצמם, מפני הבנת עצמם כ"הסיפור". הדברים כאן מחוברים התייחסות לסדרים מסוימים, שכלל שדגים בהם מתבדר סתם מינלאמיים ונוסקים, למי של, לשיח הרב תרבותי בארצות הברית. הלייב סינגלן להיטאר פחות בעייתיים, להיות אינדיבידואליסטים ולסבוח מעצמם, זה לא כך.

בזכות סדאם חוסיין

סיפורם של גולי אירופה שהודחו מכל תרבות המערב היא גם סיפור משפחתו של סטייניץ, שהוציא לאור לא בכפר את "משיב" אליו לא שבתו מעולם". ספר שבו כותב אביו, צני, על הבית שבו גדל בגבול פולין-גרמניה, על מסלול הפליטה והייסורים שנכחה משפחתו, שנרצחה בידי הנאצים. ועל היסודות, יחיד מבין קרוביו, כגטו ובמחנות הריכוז.

הספר לא היה נכתב, אומר סטייניץ, ללא הטיפול שעבר אביו ב"עמך", עמותה המסייעת לניצולים ולבני משפחותיהם. "בי" 1990, כשסדאם פלש לכוחית, עוד לפני הטילים, ראיתי את אביו במצב שלא ראיתיו מעולם. האהבה שלו בחיים נשמטה. הוא נצרך לעזרה נפשית ופנינו ל"עמך". לשיחות שהיו לו עם ים מוסקל עצום בבניית הספר. לפני כן הוא לא היה יכול לספר, וצריך, לקח לו שבוע שנים עד שהתחיל לכתוב".

סטייניץ מספר על ילדות מלווה באלם ובצילום של הורדת אביו עבר באגרקסקו בייצוא פרחים, אמו היתה אחת מוסמכת משפחה בוד

חווייה יסירה של מישוש וגילוי. מאז הוצגה בעין האחרון, נדרה כבר ללובי עיריית אשדוד, ומשם ירחבי הארץ.

פעיל במזרחים של קונפליקט.

זבים שאפשר לקיים פה תרבות בלי להתעסק בעצמי ומנות שהיא לכאורה בינלאומית, עוסקת בנושאים. אני חושב שזה מוביל לקהלים מצומצמים, ללא שר גריות התרבותיות והקהליות שקיימות כאן. מה אור נוסב וכאור משמעותי. לסכסוך כאן יש השלכות, ופוליטית שהמדינה נוסדה אחרי מלחמת העולם השני. הניסיון הוא להביט לתוך האש הזו וללכת קצת ל'פנימה, לא לקבל את שפת הדיעוג כפי שהיא נראית יום אחרים. במובן הזה אנחנו חלק מהעולם השלישי אי אפשר לקחת סכך כזה של סכסוכים והיסטוריה ש את הכלים השגנתיים, צריך להפעיל עליהם כלים מכאן המסעות האלה ברחבי הארץ".

תיים האתרוגית רואים לא מעט עיסוק בפוליטיקה ואפילו במחזאות.

ה בעיה לעסוק בפרטי. האינדיבידואליות היתה משתקת בהכרח בינלאומית, שלא הורדנו, שאנחנו חלק מהער ולק מהבעיה של גולי אירופה בישראל, שהוגלו מלב כל כך ברוטלית ודצו ליצור כאן את מה שלא היה אפי מאוד כבר בשביל המזרחיים בארץ ובשביל הערבים.

"קראתי הרבה מאוד ספרות על מלחמת העולם השנייה, אבל

תמיד עשיתי הפרדה בין הסיפור האישי הזה לפעילות העכשווית

האמנותית. באחרונה הבנתי שאי אפשר לעשות את ההפרדה הזו"

לכן גם נסעתי למחנה פליטים בדהיישה, להבין את הסבך הזה ולי שמור על אופטימיות. להבין איך אפשר למצוא דרך של חיים בתוך כל הקושי הבלתי נסבל ולהבין כמה הוא משפיע על כל אחד מאיתנו ועל הדורות הבאים, על הילדים שאנחנו מגדלים עכשיו. אני מאמין שבהשיבה ובעשייה תרבותיות, תוך הבנת הסיפורים שמצי" טרפים פה, אפשר ליצור את המציאויות האחרות, שאינן צבאיות או אלימה. אני חושב שזה תפקידה של תרבות." *